RESPONSABILIZAREA JUSTIȚIEI ÎN CONDIȚIILE UNEI SOCIETĂȚI DEMOCRATICE*

JUDICIAL ACCOUNTABILITY WITHIN A DEMOCRATIC SOCIETY

NEGRU Andrei
dr. hab., prof. univ.,USM

Summary

A good governance, aimed at promoting, achieving and effectively restoring human rights, requires the accountability of civil servants, especially judges and prosecutors. Specifically the accountability, in its civic manifestation, is the decisive quality of any civil servant, who would correspond to contemporary democratic requirements.

Keywords: *accountability of civil servants, accountability of magistrates, human rights, good governance*

**Studiu realizat în baza Proiectului „Modernizarea mecanismelor de guvernare axate pe protecția drepturilor omului" (20.80009.1606.15), în cadrul Laboratorului de Cercetare Științifică „Drept Public Comparat și e-Guvernare", Facultatea de Drept, USM.*

O relevanță deosebită fenomenul integrității îl demonstrează în realizarea funcțiilor publice și, în special, a celora de natură juridică. Funcțiile de judecător și procuror, în multe sisteme juridice unite într-o entitate comună – de magistrați, invocă cerințe sporite de integritate în condițiile realității sociale contemporane. După relevanță, integritatea este egalată în prezent cu profesionalismul în arealul magistraturii. Este important de a da o apreciere fenomenului integrității magistratului, efectuând o delimitare și o distanțare clară dintre aceste două categorii teoretice. Interacțiunea armonioasă a acestora, utilizarea lor eficientă, în scopul păstrării imaginii justiției și a încrederii socetății în actul de justiție, demonstrează mai mult o calitate a culturii juridice profesionale, a competențelor de îmbinare a cunoștințelor profesional-juridice, care nu pot depăși limitele normativ-juridice și capacitatea de demonstrare și interpretare a integrității magistratului, flexibilitatea de ajustare a condițiilor de integritate la cele juridice

și păstrarea unei capacități de convingere veridice și eficiente, în comunicarea cu un mediu social, frecvent ostil și interesat în denaturarea realității sociale și juridice. Formarea integrității profesional-juridice nu este o finalitate realizată la obținerea diplomei de studii. Integritatea își are numai începutul în educația juridică, își găsește explicația și argumentarea teoretică în acest compartiment de devenire profesională, suportul praxiologic fiind confirmat și perfecționat în instruirea juridică profesională și își manifestă continuitatea pe întreg parcursul vieții profesionale. Integritatea este un fenomen complex, realizarea căruia nu trebuie să fie afectată de realitatea politică. Integritatea va fi afectată ca fenomen, dacă este utilizată ca instrument de luptă contra oponenților. La fel, integritatea nu poate fi utilizată pentru ascunderea anumitor interese politico-juridice.

În opinia noastră, integritatea nu poate fi asigurată printr-un simplu profesionalism juridic. Cultura juridică, în manifestarea sa socială complexă, invocă și necesitatea unei interacțiuni dintre integritate și profesionalism juridic, prin intermediul altui fenomen filosofico-juridic – responsabilitatea. În calitate de element constitutiv al conștiinței juridice, responsabilitatea prezumă o integrare armonioasă a integrității și profesionalismului juridic, în calitate de elemente ale culturii juridice profesionale a magistratului. Anume responsabilitatea profesional-juridică - fenomen psihologic și juridic, contribuie la formarea și dezvoltarea abilităților de integritate și profesionalism juridic. Toate aceste fenomene de natură filosofico-juridică confirmă interacțiunile dintre cultura juridică profesonală și conștiința juridică profesională a magistratului, fiind orientate, într-o finalitate, spre fortificarea transparenței decizionale, preîntâmpinarea și erodarea corupției în magistratură.

Responsabilitatea, fiind percepută drept funcție - Funcția, sarcina de responsabil [3] și calitate - de a accepta și suporta consecințele [4], într-o finalitate, o identificăm în aspectul terminologic juridic, în sens de capacitate a subiectului de a deține funcția (posibilitatea) și calitatea de asumare a consecințelor juridice și de altă natură, pentru un anumit comportament, manifestat prin acțiune sau inacțiune, realizat într-o stare de conștiență. Responsabilitatea apare drept o capacitate a persoanei, manifestată prin acțiunile conștiente și independente orientate spre valorificarea drepturilor subiective și asumarea obligațiunilor juridice determinate nu numai de statutul juridic, dar și de principiile generale ale dreptului, fiind inspirate, la rândul lor, dintr-un sistem valoric social complex. Altfel spus, responsabilitatea, în manifestarea de fenomen social ce caracterizează cultura și conștiința socială, depășește limitele capacității juridice și numai parțial este determinată de norma legală. Într-o abordare psihologică

– responsabilitatea apare drept o categorie manifestată individual sau colectiv, ce reflectă atitudinea față de activitățile conștiente și independente, orientate spre realizarea valorilor caracteristice mediului social. Considerăm că nu putem vorbi despre o responsabilitate juridică, morală, religioasă sau de altă manifestare formală, din simplul considerent că normele corespunzătoare trebuie a fi orientate spre același sistem valoric și anume responsabilitatea subiectului poate genera anumite intervenții normative de ajustare în caz de deviere de la acest sistem valoric social. Un subiect este responsabil și în limitele profesiei și în afara acestor limite, în orice domeniu al vieții sociale. Responsabilitatea nu necesită a fi privită într-un sens strict juridic; or, realitatea contemporană ne orientează spre percepții de natură socială, de o implicare complexă în raport cu fenomenul dreptului. Termenul *responsabilitate*, fiind explicat în mod diferit, nu-și pierde esența prin interpretări diferite, însă originalitatea acestora este exprimată prin exactitatea lor. Astfel, vedem: **RESPONSABILITÁTE** *s. f.* 1. atitudine conștientă, simț de răspundere față de obligațiile sociale. 2. sarcină, răspundere pe care și-o asumă cineva. [2] O altă sursă privește termenul de discuție într-o formă puțin mai îngustă - **RESPONSABILITÁTE ~ăți** *f.*1) Simț de răspundere; atitudine responsabilă față de obligațiile proprii; răspundere. [5]

Intervenind la discuțiile referitoare la responsabilitatea profesională a magistraților, este necesar a accentua profesionalismul extins pe care trebuie să-l demonstreze reprezentanții profesiilor enunțate; or, provocările contemporane în societățile europene caracteristice proceselor de reformă în domeniu evidențiază tendințe clare de diminuare a valorii justiției pentru societatea contemporană și a ponderii ei în echilibrul trihotomic al puterii de stat. Intențiile publice declarate, orientate spre reforma justiției, lupta cu corupția în domeniul justiției, fortificarea capacității decizionale a actului de justiție în scopul dezvoltării calității și eficienței justiției, încrederea în justiție, fiind de o actualitate și importanță incontestabilă, servesc drept temei pentru instaurarea unui control latent, bine calculat asupra procesului de selectare și de formare profesională a magistratului, de promovare în carieră, afectând, astfel, calitatea de independență a justiției. Or, orice proces de reformă necesită a fi clar, simplu și cu o implicare minimalizată a politicului. Limitarea garanțiilor sociale, presiunile de reforme neclare asupra sistemului, aglomerarea spațiului mediatic cu informații contradictorii, neprofesionalismul elementar emblematic al subiecților responsabili de valorificarea reformei în justiție, favorizează diminuarea profesionalismului și a independenței decizionale la elaborarea actului de justiție. Fenomenele în cauză pot fi observate atât în condițiile realității juridice naționale, fără a acorda prioritate politică unei sau altei guvernări, cât și în realitățile juridice europene. Experiențele în domeniu specifice

Poloniei, Ungariei și României sunt elocvente, fiind în tentative de valorificare, indiferent de vectorul guvernării existente. Valorificarea acestui segment identifică subiecte sociale sensibile, de inechitate socială, care sunt intenționat amplasate în exclusivitate în domeniul de manifestare a Justiției, deși asumarea răspunderii necesită a fi proporțională pentru toate ramurile puterii de stat. Nu poate fi o Justiție cinstită într-o societate coruptă, precum nu putem afirma și contrariul. Orice proces de reformă necesită a fi unul complex, ce ar intenționa modernizarea tuturor ramurilor puterii de stat. Adevărat, eforturile sunt incomparabile, precum și suporturile financiare. Dar, în aceste condiții există șansele finalizării unei reforme complexe, publice, cu rezultate eficiente și vizibile pentru societate. Reducerea bugetului autorității judecătorești, extinderea limitei de pensionare a judecătorilor, invocând prezența pensiilor speciale care, în realitate n-ar trebui catalogate astfel, lupta continuă cu corupția în domeniul justiției au devenit subiecte de politică electorală. Realitățile ne demonstrează valorificări latente de către diverse forțe politice și intenții de control asupra capacității jurisdicționale. Dacă vorbim despre realitățile Republicii Moldova, intenționăm a menționa că nu toți vorbitorii de engleză identifică și promovează valori democratice europene și invers. Chiar este necesară menționarea unei probleme de comunicare transparentă între cea care intenționează a ajuta Republica Moldova în valorificarea parcursului European și a reformării veritabile a justiției. O pluralitate de opinii, precum și o pluralitate de surse informaționale acordă finalități decizionale cu caracter de complexitate și obiectivitate. Interesele politice, evidente și latente, niciodată nu vor contribui la realizarea unei finalități logice a reformei justiției. Orice intenție de reformă, în orice domeniu, probabil, necesită a fi publică, transparentă și de o continuitate logică. Or, caracterul confidențial al unor asemenea procese, lipsa de transparență în valorificarea lor sunt într-o contradicție evidentă cu valorile statului contemporan democratic și cu finalitățile scontate. Profesionalismul și integritatea actorilor Justiției contemporane, teoretic, pot fi supuse analizei separate pentru judecători, procurori, avocați; practic, însă, reglementările novatoare în domeniu solicită o includere a întregului bloc normativ-juridic, inclusiv a tuturor funcționarilor publici. Numai o asemenea metodologie complexă poate realiza un mediu psihologic de intoleranță față de corupție, ce ar viza nu numai judecătorii, procurorii și avocații dar și oricare funcționar al statului.

Responsabilizarea judecătorilor, conștientizarea unei activități profesionale, consecvente, orientate spre valorificarea unui scop de interes public – promovarea, asigurarea, valorificarea și restaurarea drepturilor și libertăților omului în orientarea de valorificare a supremației dreptului în societatea

contemporană apare drept finalitate a unei reforme în justiție. Și, fără confirmarea arhitecturii juridice a Justiției, ce inevitabil trebuie să includă în sine principiile de independență instituțională și individuală a Magistraturii, în lipsa unui sistem elocvent de garanții sociale corespunzătoare, a unui sistem transparent de pregătire inițială și continuă a instruirii juridice și de promovare a carierei profesionale, nu este de posibil de realizat acest scop. „Deopotrivă, principiul responsabilității și răspunderii judecătorilor asigură stabilitate independenței judecătorului. Absența responsabilității, ca trăsătură ce acompaniază orice acțiune umană, atrage viciul și eroarea, greșeala, care, la rândul lor, reclamă răspunderea." [1] Responsabilizarea Justiției necesită o amplă analiză inițială, nu doar în scopul identificării neajunsurilor ce afectează actul de justiție. Apare necesitatea identificării particularităților ce generează aceste neajunsuri, care, în funcție de specializarea instanțelor, pot avea o origine diferită. Astfel, domeniul național corespunzător urmează a fi privit prin prisma justiției penale, a justiției civile, de contencios administrativ și chiar a jurisdicției constituționale.

În context, identificăm anumiți factori ce ar contribui esential la responsabilizarea justiției naționale – și, ca rezultat - la fortificarea calității actului de justiție și la sporirea încrederii societății în justiție: a) existența unui sistem legislativ coerent și calitativ; b) prezența unui sistem transparent și concret de încadrare și promovare în cariera profesională; c) organizarea unui sistem reprezentativ de administrare a autorității judecătorești și a instituției procuraturii, ce s-ar prezenta drept o autoritate pentru corpul de judecători și, respectiv, de procurori; d) acordarea posibilității de autoreformare a justiției corpului Magistraturii, într-o colaborare strânsă cu Ministerul Justiției și societatea civilă, condiționându-se eficiența de implicare în finalitățile scontate; e) prezența unui dialog constructiv pe problemele din domeniul justiției; g) fortificarea legislației orientate spre lupta cu corupția; i) accentuarea valorii justiției prin formarea unui climat social profesional în domeniu; j) fortificarea activității asociațiilor profesionale din sfera justiției; f) organizarea unui centru analitic, științifico-practic în domeniul organizării și funcționării justiției.

În încercarea identificării factorilor ce ar contribui la responsabilizarea judecătorilor, orientate spre fortificarea decizională a judecătorului național, ne-am orientat spre valorificarea unor obiective de reformă în domeniu, ce ar determina rezultate eficiente, în direcția promovării democrației și drepturilor omului.

Referințe bibliografice:

1. Barac Lidia, Raspunderea și Responsabilitatea – garanții ale independenței justiției. https://www.juridice.ro/166521/raspunderea-si-responsabilitatea-garantii-ale-independenei-justitiei.html

2. Florin Marcu. Marele dicționar de neologisme. Editura Saeculum, 2000. https://dexonline.ro/sursa/mdn00

3. https://dexonline.ro/sursa/dex

4. https://dexonline.ro/sursa/dex09

5. Noul dicționar explicativ al limbii române. Editura Litera Internațional, 2002. https://dexonline.ro/sursa/nodex